

SAŽETAK ZA DONOSIOCE ODLUKA

Projekat „Narativizacija etničkog identiteta adolescenata kulturno dominantnog i manjinskog porekla i uloga školskog konteksta“ (NIDEA) rezultat je saradnje psihologa sa tri naučno istraživačke organizacije:
(1) Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu,
(2) Državnog Univerziteta u Novom Pazaru i (3) Državnog univerziteta u Njujorku (SUNY, Old Westbury).

www.nidea.f.bg.ac.rs

Zahvalnica

Projekat je finansiran je od strane **Fonda za nauku Republike Srbije** u okviru programa **IDENTITETI (#1518)**.

Cilj projekta

NIDEA projekat fokusira se na **razvoj etničkog identiteta adolescenata** u Srbiji, analizirajući razlike između kulturno većinskih i manjinskih grupa u oblikovanju identiteta. Uključuje **perspektive učenika, roditelja, nastavnika i stručnih saradnika**. Poseban akcenat stavljen je na **uticaj škole**, ali i šireg društvenog konteksta.

Realizacija

U prvoj fazi istraživanja (maj - septembar 2023) obuhvaćeno je **20 srednjih škola** iz različitih delova Srbije, uključujući 12 stručnih škola i osam gimnazija. Podaci su prikupljeni od **2886 ispitanika**: 1846 učenika, 409 nastavnika, 617 roditelja i 14 stručnih saradnika. Ispitane su teme poput školske klime, multikulturalnih praksi, etničke socijalizacije, osećaja pripadnosti, nasilja, diskriminacije i dobrobiti učenika. Druga faza (novembar - decembar 2023) obuhvatila je **380 srednjoškolaca** iz sedam škola, koji su kroz narativne zadatke opisivali hipotetičke situacije etničke diskriminacije i predviđali ishode. Treća faza (januar – mart 2024) podrazumevala je intervjue sa **25 učenika srpske i romske etničke pripadnosti** radi boljeg razumevanja procesa razvoja etničkog identiteta, kao i uloge škole u tom procesu.

Ishod

Pored naučnog doprinosa, nadamo se da će rezultati projekta doprineti poboljšanju školske klime, kao i međugrupnih odnosa, koji bi trebalo da vode smanjenju stopa napuštanja škole, većem kvalitetu obrazovanja, ali i većoj jednakosti u obrazovanju.

Glavni nalazi

Multikulturalne prakse: Nastavnici i roditelji smatraju da škole promovišu multikulturalnost, dok učenici ocenjuju da je interesovanje za socijalna pitanja koja se tiču njihove etničke grupe slabo izraženo. Učenici iz većinske grupe u školi imaju mnogo više prilika da uče o vlastitom etnicitetu. Ipak, za opštu dobrobit i osećanje pripadanja učenika različitih etniciteta značajnija je opšta školska klima (odnosi između učenika, odnosi nastavnika prema učenicima, fer školska pravila i jasna očekivanja i sl.) nego specifične multikulturalne prakse.

Školska klima i nasilje: Nastavnici su uglavnom zadovoljni školskom klimom, ali primećuju vršnjačko nasilje kao značajan problem. Iskusniji nastavnici ga češće prepoznaju. Učenici opažaju klimu nepovoljnijom nego roditelji i nastavnici.

Etnička socijalizacija: Roditelji iz mešovitih porodica više insistiraju na prenošenju etničkih vrednosti, a materijalni status utiče na pristup etničkoj socijalizaciji. Kod učenika srpske nacionalnosti razvoj svesti o sopstvenom etničkom identitetu vezuje se za porodične običaje i tradiciju (npr. slava, krštenje), dok se kod učenika romske nacionalnosti uglavnom vezuje za iskustvo etničke diskriminacije.

Etnička diskriminacija: Većina učenika retko izveštava o diskriminaciji, ali kada je dožive, ona se češće manifestuje kroz institucionalne predrasude nego kroz direktne konflikte. Devojčice je ređe doživljavaju od dečaka, dok su učenici manjinskog porekla izloženi diskriminaciji od srpskih vršnjaka. Diskriminacija je povezana sa depresivnošću, a polovina učenika o tome ne razgovara ni sa kim. Učenici, posebno dečaci, često pesimistično gledaju na mogućnosti njenog rešavanja. Ipak, opažaju zaposlene u školi kao resurse kojima bi se obratili u slučaju etničke diskriminacije.

Dobrobit: Učenici su relativno zadovoljni svojim životom, ali finansijski status i postignuća percipiraju kao problematične aspekte. Kada je osećanje pripadanja školi izraženije, veća je i opšta dobrobit, a manja je sklonost depresivnom afektu.

Preporuke za donosiocce odluka

Jačanje interkulturalnih kompetencija zaposlenih u školama: Kroz inicijalno obrazovanje i kontinuirane programe profesionalnog razvoja obezbediti da nastavnici, stručni saradnici i drugi zaposleni budu senzibilisani za pitanja interkulturalnosti, etničke pripadnosti i inkluzije, kao i da budu osposobljeni za prepoznavanje i adekvatno reagovanje na etničke predrasude i etničku diskriminaciju.

Jačanje osećaja pripadnosti školi: Unapređenje školskih praksi koje podstiču participaciju učenika u donošenju odluka i stvaranju inkluzivnog školskog okruženja. Ali i unapređivanje školskih praksi koje će omogućiti zaposlenima da učestvuju u donošenju odluka. Smanjenje decentralizacije, a povećanje autonomije zaposlenih u škola kao zajednica u donošenju odluka.

Promovisanje multikulturalnosti: Uvođenje sadržaja i aktivnosti koji promovišu vrednosti inkluzije i interkulturalnosti, kao i koji podstiču uvažavanje različitosti i razvoja etničkog identiteta adolescenata. Obezbediti finansijske osnove za realizaciju izleta i drugih vannastavnih aktivnosti koje omogućavaju povezivanje i saradnju između učenika različitog kulturnog porekla.

Razvoj socio-emocionalnih kompetencija: Kreiranje i implementacija programa koji u školama doprinose unapređivanju veština emocionalne regulacije, promovisanje dijaloga, komunikacije i konstruktivnih načina rešavanja sukoba među učenicima, ali i svim zaposlenima u školi.

Unapređenje obrazovnih politika protiv nasilja i diskriminacije: Jačanje institucionalne podrške u borbi protiv diskriminacije i nasilja kroz unapređivanje protokola za prepoznavanje i reagovanje na nasilje i etničku diskriminaciju u školama.

Veće uključivanje roditelja i zajednice: Podsticanje učešća roditelja i zajednice u aktivnostima koje promovišu međusobno uvažavanje i saradnju, kao i promocija ovih vrednosti u javnom prostoru i medijima.

Reference

Belić, M., Sejfović, H., & Erdeš-Kavečan, Đ. (2004). Different aspects of identity and ethnic socialisation practices of parents in Serbia. In PACT 2024, Porto, pp.151-155.

Ignjatović, N., Radosavljević, J. & Simić, N. (In Press). Investigating Ethnic Identity Development through Storytelling: Conceptual and Methodological Potential of Narrative Approach. *Psihološka istraživanja*, XXVII (2), 173–195

Petrović, D.S., Radosavljević, J., & Ignjatović, N. (2024). School climate - Teachers' perspective. In PACT 2024, Porto, pp. 156-160.

Sejfović, H., Simić, N., & Belić, M. (2024). Towards Multicultural Schools: Exploring the Potential of Mindfulness. *Inovacije u nastavi*, 37(2), 55-72.

Simić, N., Jović, S., & Petrović, D.S. (2024). Wellbeing of secondary school students from Serbia: The role of gender, socioeconomic status and ethnic background. In PACT 2024, Porto, pp. 56-60.